

Nr 3

Utlåtande i anledning av väckta motioner om domstolsprövning av körkortsindragning.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 29 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 34 i andra kammaren av herr *Jönsson i Ingemarsgården m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en sådan behandling av trafiknykterhetskommitténs förslag, att frågan om överförande från länsstyrelserna till domstolarna av prövningen av körkortsindragning i anledning av brott och lagöverträdelser kan behandlas av innevarande års riksdag".

Rörande skälen för motionärernas hemställan får utskottet, i den mån redogörelse ej lämnas nedan, hänvisa till motionen I: 29.

Gällande rätt

Enligt bestämmelser i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (VTF) ankommer det på länsstyrelse att handlägga och avgöra frågor om utfärdande och återkallelse av körkort. Om återkallelse av körkort stadgas i 33 § 1 mom. VTF att länsstyrelse, som med hänsyn till inkomna underrättelser om person, för vilken länsstyrelsen utfärdat körkort, finner skälig anledning till antagande att denne icke uppfyller de krav på skicklighet, hänsyn, ansvar och pålitlighet i nykterhetshänseende eller de övriga förutsättningar som gäller för erhållande av körkort, skall skyndsamt upptaga frågan om hans lämplighet till omprövning. Länsstyrelsen äger därvid förelägga föraren att inkomma med lämplighetsintyg, läkarintyg eller kompetensbevis. Föreläggande må förenas med föreskrift att den undersökning eller det prov som föregår utfärdandet av sådan handling skall verkställas av viss person eller av person med viss sakkunskap eller avse visst förhållande. Länsstyrelsen äger ock själv eller genom polismyndighet införskaffa den utredning angående föraren som finnes erforderlig.

I vissa särskilt angivna fall skall, om förutsättningarna i 34 § VTF för varning ej föreligger, körkortet återkallas av den länsstyrelse som utfärdat körkortet. Dessa fall, som anges under åtta punkter i 33 § 2 mom. första stycket VTF, är följande, nämligen

om föraren gjort sig skyldig till brott mot 1 § andra stycket lagen om straff för vissa trafikbrott, dvs. till grov vårdslöshet i trafik (punkt 1);

om föraren brutit mot 4 § nämnda lag, dvs. gjort sig skyldig till trafik-

Bihang till riksdagens protokoll 1964. 9 saml. 3 avd. Nr 3

nykterhetsbrott, eller varit vållande till trafikolycka med personskada som följd och därefter genom att avlägsna sig från olycksplatsen undandragit sig att i mån av förmåga medverka till de åtgärder vartill olyckan skäligen bort föranleda (punkt 2);

om föraren genom upprepade förseelser mot de bestämmelser som i trafikens eller trafiksäkerhetens intresse meddelats för förare av motordrivna fordon i väsentlig mån visat bristande vilja eller förmåga att rätta sig efter dessa bestämmelser (punkt 3);

om föraren eljest vid färd med motordrivet fordon i något för trafiksäkerheten väsentligt hänseende grovt åsidosatt honom såsom förare åliggande förpliktelser (punkt 4);

om föraren gjort sig skyldig till fylleri eller olovlig körning och det ej kan anses uppenbart, att föraren ändock är att bedöma som en skötsam person, eller om föraren med hänsyn till onyktert levnadssätt icke bör betros med att inneha körkort (punkt 5);

om föraren genom brottslig gärning ådagalagt påtaglig brist på hänsyn till andra eller på grund av personliga förhållanden i övrigt icke kan anses lämplig såsom förare av körkortspliktigt fordon (punkt 6);

om förarens förutsättningar för rätt att föra körkortspliktigt fordon blivit så väsentligen minskade genom sjukdom, skada eller dylikt, att han från trafik-säkerhetssynpunkt icke vidare bör inneha körkort (punkt 7); samt

om föraren icke efterkommer länsstyrelsens föreläggande att inkomma med lämplighetsintyg, läkarintyg eller kompetensbevis eller underlåter att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter som meddelats honom i samband med sådant föreläggande (punkt 8).

Återkallelse av körkort på grund av straffbelagd förseelse må enligt 33 § 2 mom. sista stycket VTF icke äga rum, förrän frågan om straff för förseelsen blivit avgjord genom lagakraftvunnen dom, såvida ej omständigheterna är sådana, att föraren oavsett utgången i ansvarsfrågan kan anses olämplig att föra körkortspliktigt fordon.

Uppstår fråga om återkallelse av körkort och kan det på sannolika skäl antagas att körkortet kommer att slutligt återkallas, skall länsstyrelsen, redan innan beslut om återkallelsen fattas, återkalla körkortet tills vidare i avvaktan på det slutliga beslutet (33 § 3 mom. första stycket VTF). Har till länsstyrelsen inkommit beslut om körkorts omhändertagande enligt bestämmelserna därom i 35 § VTF, skall länsstyrelsen skyndsamt förordna, huruvida körkortet skall återkallas tills vidare eller återställas till föraren. Har beslutet meddelats i samband med misstanke om trafiknykterhetsbrott och uppgick alkoholkoncentrationen i förarens blod under färden till 0,8 promille eller däröver, skall dock länsstyrelsen efter mottagen underrättelse om beslutet återkalla körkortet tills vidare (33 § 3 mom. andra stycket VTF).

Har körkort återkallats enligt 2 mom. första stycket punkt 1, må nytt körkort icke utfärdas innan två år förflutit från den dag, då rätten att föra körkortspliktigt fordon framtogs föraren. Där återkallelse skett enligt 2 mom. första stycket punkterna 2—6, må nytt körkort ej utfärdas innan ett år förflutit från sagda dag. Om synnerliga skäl därtill föreligger, må länsstyrelsen i beslutet om återkallelsen föreskriva kortare tid än nu sagts, dock lägst ett år, om återkallelsen sker enligt 2 mom. första stycket punkt 1, och eljest lägst tre månader. Har körkort återkallats jämlikt 2 mom. första stycket punkt 7 eller 8, äger föraren, så snart det förhållande som föranlett återkallelsen upphört, ansöka om återfående av körkortet eller, därest ett år eller mera förflutit från återkallelsen, om erhållande av nytt körkort (33 § 5 mom. första stycket VTF).

Över länsstyrelsens beslut om återkallelse av körkort må besvär anföras hos Kungl. Maj:t.

Reglerna om återkallelse av körkort kompletteras av föreskrifter i 80 och 81 §§ vägtrafikkungörelsen. Domstolar, nykterhetsnämnder m. fl. ålägges här en omfattande underrättelseplikt gentemot länsstyrelserna rörande vissa brott och förseelser m. m. som begåtts av körkortsinnehavare och som är av betydelse för bedömningen av dennes lämplighet att inneha körkort.

Varning kan enligt 34 § VTF ersätta återkallelsebeslut vid förstagångsförseelse mot trafiknykterhetsbestämmelserna, där förseelsen är av lindrigt slag. Varning kan jämväl meddelas, där mot förare förebragts sådan omständighet, som avses i 32 § 2 mom. första stycket 3—6, eller annat förhållande som är ägnat att allvarligt minska tilltron till hans lämplighet som förare.

Frågans tidigare behandling

Spörsmålet huruvida länsstyrelse eller domstol skall handlägga frågor om indragning av körkort behandlades utförligt under förarbetena till 1936 års motorfordonsförordning, vars bestämmelser i ämnet föregick vägtrafikförordningens regler. Förslag till motorfordonsförordning hade framlagts av 1934 års vägtrafiksakkunniga (SOU 1935: 23). De sakkunniga hade bl. a. haft att taga ställning till vissa framställningar som syftade till att bereda domstolarna möjlighet att avgöra eller i vart fall rätt att yttra sig i frågor om indragning av körkort. De sakkunniga kunde emellertid på anförda skäl icke ansluta sig till de sålunda framförda synpunkterna. Ej heller biträdades dessa av föredragande departementschefen vid förslagets framläggande inför 1936 års riksdag (prop. nr 213). Enligt det av riksdagen godtagna förslaget skulle också hithörande frågor liksom förut ankomna på länsstyrelsens prövning.

Frågan behandlades vidare vid 1951 års riksdag i samband med genomförandet av nu gällande vägtrafikförordning. Enligt det framlagda förslaget (prop. nr 30) skulle liksom förut återkallelse av körkort ankomma på länsstyrelse, även om återkallelsen föranletts av straffbelagd förseelse. Andra lagutskottet

ytrade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 30 år 1951 bl. a. att inom utskottet upptagits frågan, vilken myndighet som i förevarande fall lämpligen borde avgöra frågan om återkallelse. Enligt utskottets mening förelåg likväl icke tillräcklig anledning att göra ändring i gällande regel, som visat sig i stort sett tillfredsställande.

I en motion vid 1956 års riksdag hemställdes om skyndsamt utredning om överflyttning från länsstyrelse till domstol av frågor om indragning av körkort på grund av trafikförseelse. Motionen avstyrktes av andra lagutskottet (utlåtande nr 9 år 1956) under hänvisning till att spörsmålet komme att behandlas av 1953 års trafikförsäkerhetsutredning.

Riksdagen godkände utlåtandet. Frågan, vilken myndighet beslutanderätten i återkallelseärenden borde tillkomma, berördes emellertid ej av utredningen i dess år 1957 framlagda betänkande (SOU 1953:18). Utredningen förutsatte, utan diskussion av andra alternativ, att frågorna skulle handläggas av länsstyrelserna.

I proposition till 1957 års riksdag (prop. nr 72) framlades förslag till viss ändring av lagen om straff för vissa trafikbrott. Vid sin behandling av propositionen yttrade första lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 16 år 1957 bl. a. följande.

Enligt utskottets mening bör vidare det men en motorförare lider genom att hans körkort indrages kunna beaktas vid bestämmande av den straffrättsliga påföljden för hans brott. En förutsättning härför är emellertid att frågan om körkortets indragning avgöres av domstol i samband med prövning av mål om ansvar för trafiknykterhet eller rattfylleri. Från några håll har också framförts den meningen att domstol vore bättre ägnad än länsstyrelse att bedöma frågor om indragning av körkort i sådana fall då ifrågasatt åtgärd föranledes av trafiknykterhetsbrott. Risken för schablonmässig bedömning av dylika frågor skulle elimineras, om körkortsfrågan kunde avgöras i samband med rättegången. Om i anledning av den nu föreliggande reformen ifrågasatta ändringar vidtages i körkortsreglerna kommer att med än större skärpa framträda önskemålet om garantier för att dylika frågor avgöres under hänsynstagande till samtliga på fallet inverkan omständigheter.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 december 1957 tillkallades särskilda sakkunniga (1957 års trafiknykterhetskommitté) för att överse lagstiftningen om trafiknykterhet och därmed sammanhängande frågor. I utredningens direktiv (se riksdagsberättelsen år 1958 s. 121 ff) anfördes bl. a. följande.

— — — Jag vill även hänvisa till vad första lagutskottet anfört om en omgestaltning av förfarandet i fråga om körkortsindragning.

Beträffande sistnämnda fråga vill jag särskilt framhålla att det ur rätts-säkerhetssynpunkt är angeläget att åtgärder med anledning av brott i största möjliga utsträckning bestämmas inom ramen för ett judiciellt förfarande. Vid trafikbrott förekommer emellertid jämväl ett administrativt ingripande i form av prövning hos länsstyrelsen av körkortets giltighet. Genom att åtgärderna med anledning av brottet på detta sätt är uppdelade på skilda organ, kan enligt

vad första lagutskottet påpekat åtgärderna ej på önskvärt sätt samordnas med varandra. Det är även oekonomiskt att, då samhället anordnar ett muntligt förfarande vid domstol för utredning av brottet och bestämmande av brottspåföljd, detta icke utnyttjas för att avgöra även fråga om körkortsindragning. Utredningen bör därför överväga i vad mån prövningen av fråga om indragning av körkort kan överflyttas från länsstyrelse till domstol. På denna punkt bör utredningen ej begränsas till trafiknykterhetsbrotten utan avse trafikbrott över huvud.

Vid 1960 års riksdag väcktes två likalydande motioner, i vilka anhölls om en skyndsam undersökning och utredning rörande förevarande spørsmål. Motionerna avstyrktes av första lagutskottet i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 7 år 1960 under hänvisning till den pågående utredningen.

Justitieombudsmannen hemställde i skrivelse till Konungen den 12 juli 1961 (se JO:s ämbetsberättelse år 1962 s. 331 ff) om åtgärder i syfte att åstadkomma en från rättssäkerhetssynpunkt mera tillfredsställande ordning vid handläggning av ärenden om återkallelse av körkort. Framställningen överlämnades till trafiknykterhetskommittén för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

I motioner vid 1963 års riksdag hemställdes om sådan ändring i vägtrafikförordningen att allmän domstol vid bestämmande av straffrättslig påföljd i trafikmål skulle ha att pröva frågan om återkallelse av den tilltalades körkort. Motionerna avstyrktes av tredje lagutskottet i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 4 år 1963 under hänvisning till det pågående utredningsarbetet.

Trafiknykterhetskommitténs betänkande

Trafiknykterhetskommittén har den 12 december 1963 avgivit delbetänkande rörande trafiknykterhetslagstiftningen för vägtrafiken samt förfarandet i ärenden angående körkortsåterkallelse (SOU 1963: 72).

I fråga om *trafiknykterhetslagstiftningen* lagfästes enligt kommitténs förslag grundregeln att motorfordon icke får föras i anslutning till alkoholförtäring. Förseelser, som kan anses ringa, undantages emellertid från straffansvar. Bestämmelserna härom innehåller en motsvarighet till den nuvarande nedre promillegränsen men är så utformade att straff skall kunna ådömas även vid underskridande, om en gärning med hänsyn till alla inverkan omständigheter befinnes icke böra anses ringa. Vidare har regeln föreslagits anknuten, icke till promillevärdet under körningen, utan till den alkoholförtäring som skett före färdens avslutande. Kommittén föreslår tre brottstyper: "trafiknykterhetsförseelse", "onykterhet i trafik" och "grov onykterhet i trafik". Klassificeringen av en gärning förordas ske med beaktande av alla omständigheter som påverkat dess farlighetsgrad från trafiksäkerhetssynpunkt utan den starka bundenhet vid promillevärdet som karakteriserar gällande rätt. Medan ansvar för rattfylleri ifrågakommer, där föraren varit påverkad i viss högre grad, föreslås

ansvar för "onykterhet i trafik" inträda, där påtaglig fara för trafikolycka under färden uppkommit. Den nuvarande presumptionsregeln, enligt vilken den som haft 1,5 promille skall ådömas ansvar för rattfylleri, förordas ersatt med en anvisning att vid bedömningen av ett brott skall särskilt beaktas, om före färdens avslutande skett sådan alkoholförtäring, som lett till högre alkohol-koncentration i förarens blod än 1 promille under eller efter färden. Straffmätningen föreslås bli mer differentierad än f. n. Sålunda anses ovillkorliga frihetsstraff av större längd än som nu förekommer böra ådömas för "grov onykterhet i trafik". För "onykterhet i trafik" har kommittén funnit att villkorlig dom jämte böter i ej oväsentlig utsträckning bör kunna komma i fråga som ett alternativ till kort ovillkorligt straff eller höga böter. Har en gärning klassificerats som "trafiknykterhetsföreseelse", anses endast bötesstraff böra ådömas. Kommittén har vidare bl. a. föreslagit en uttrycklig lagreglering av ansvaret för medverkan till trafiknykterhetsbrott.

Vad därefter angår frågan om *förfarandet i samband med återkallelse av körkort* anför kommittén sammanfattningsvis följande (betänkandet s. 197 f.).

Kommittén har haft att överväga, om icke dylika frågor borde överflyttas till domstols handläggning. Tre huvudsynpunkter har härvid beaktats. Rätts-säkerhetsskäl har synts tala för att vissa återkallelseärenden, där körkortsreaktionen är beroende av brottslig gärning, avgöres av domstol. Väsentliga arbetsbesparingar och därmed ökad effektivitet skulle vidare stå att vinna i de fall, där återkallelse beslutes till följd av ett bestämt brott, annat än fylleri. Det dubbla förfarande, som nu förekommer, med först domstol och sedan länsstyrelse engagerade med anledning av förarens brott, skulle kunna ersättas av en enda handläggning. Slutligen skulle en önskvärd samordning kunna åvägbringas av de olika åtgärderna i anledning av brott. En sådan samordning får emellertid ej undanskymma straff- och körkortsreaktionernas olika innebörd och syften. Huruvida körkort skall återkallas eller icke bör sålunda avgöras uteslutande under hänsynstagande till trafik-säkerhetssynpunkter och icke betraktas som en straffmättningsfråga. Bestämmandet av den minsta tid, som måste förflyta innan nytt körkort må utfärdas efter återkallelse, har emellertid ofrånkomligen delvis karaktären av ett straffmättningsavgörande. Att denna fråga avgöres samtidigt med bestämningen av den vanliga straffrättsliga reaktionen, med möjlighet till avvägning av den totala samhällsreaktionens styrka, synes därför innebära en viktig fördel.

Kommittén föreslår att domstol skall besluta om återkallelse av körkort i alla de fall, där sådan åtgärd föranledes av brott, dock icke fylleri. Vid utformandet av författningsbestämmelserna har kommittén utgått från gällande regler, vilka enligt vad kommittén anför utan svårighet kunnat anpassas till de föreslagna nya bestämmelserna om förfarandet. Bestämmelserna om återkallelse av körkort skall sålunda jämväl enligt förslaget intagas i 33 § VTF, varvid domstolsfallen regleras i 1 mom. och länsstyrelsefallen i 2 mom. Kommittén föreslår ändrad avfattning av de nuvarande återkallelsegrunderna i

33 § 2 mom. punkterna 1 och 2 med hänsyn till de förut redovisade förslagen till nya stadganden om trafiknykterhetsbrott. "Grov onykterhet i trafik" jämföras med grov vårdslöshet i trafik (punkt 1) medan "onykterhet i trafik" sammanföres med smitningsfallen (punkt 2) och "trafiknykterhetsförseelse" upptages i en särskild punkt (punkt 3). Enligt kommitténs förslag skall det vidare ankomma på domstol att taga ställning till återkallelse av körkort enligt nuvarande punkt 4. I denna del anför kommittén följande (betänkandet s. 177 f.).

Avfattningen av denna borde bli föremål för omprövning. Särskilt borde härvid uppmärksammas det av trafikmålskommittén framlagda förslaget till ny lydelse av 1 § första stycket trafikbrottslagen. "Brister vägtrafikanter i väsentlig mån i den försiktighet, som erfordras för att undvika trafikolycka", skall enligt detta förslag ådömas ansvar för "trafikovarsamhet". Någon saklig skillnad lär icke föreligga mot uttrycket i den fjärde grunden för körkortsåterkallelse, att föraren "vid färd med motordrivna fordon i något för trafiksäkerheten väsentligt hänseende grovt åsidosatt honom såsom förare åliggande förpliktelser". Upphöjes trafikmålskommitténs förslag till lag, synes alltså körkortsåterkallelse bli en närmast obligatorisk påföljd för "trafikovarsamhet", därest icke subtiliteter tillgripes vid rättstillämpningen.

De av kommittén förordade ändringarna i trafiknykterhetslagstiftningen har föranlett förslag till annan avfattning även av VTF:s bestämmelser om interimistisk återkallelse och omhändertagande av körkort. Varning skall enligt förslaget ej kunna meddelas av domstol, varjämte länsstyrelsens befogenhet att meddela varning begränsats.

Remissbehandling av betänkandet pågår. Remisstiden utgår den 30 maj 1964.

Utskottet

Enligt vägtrafikförordningen ankommer det på länsstyrelse att avgöra frågor om återkallelse av körkort. I ett av trafiknykterhetskommittén nyligen avgivet delbetänkande har frågan om överflyttande av denna prövning till domstol i enlighet med av riksdagen tidigare uttalade önskemål upptagits till övervägande och förslag framlagts om sådan ändring av ifrågavarande bestämmelser att domstol skall besluta om återkallelse av körkort i alla fall, där åtgärden föranledes av brott med undantag för fylleri. Därjämte framlägges i betänkandet förslag till ändringar i trafiknykterhetslagstiftningen.

Under hänvisning till det från olika synpunkter angelägna i att den förordade reformen av återkallelseförfarandet snarast genomföres hemställer motionärerna om sådan behandling av kommitténs förslag att nämnda reformfråga kan behandlas av innevarande års riksdag.

Enligt vad utskottet erfarit skall den pågående remissbehandlingen av kommitténs betänkande avslutas med utgången av maj månad 1964, vilket innebär att proposition på grundval av betänkandet kan framläggas under vårsessionen

med 1965 års riksdag. Då det med hänsyn härtill kan förutsättas att frågan om domstolsprövning av körkortsåterkallelse inom en snar framtid bringas till en lösning, finner utskottet att någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna ej är påkallad.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:29 och II:34, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 februari 1964

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Lindahl*, Göran Karlsson*, Ebbe Ohlsson, Svante Kristiansson*, Jonasson, Åkesson och Erik Jansson;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, Wachtmeister, Grebäck, Johansson i Öckerö, Persson i Tandö* och Svenning.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering